

6. Маслова Н.В. Ноосферное образование: монография. – М.: Инст. Холодинамики, 2002.
7. Нечепоренко Л.С. Педагогічна майстерність. Монографія. – Харків: Видавничий центр ХНУ, 2009. – 270 с.
8. Нечепоренко Л.С. До 160-річчя кафедри педагогіки. Наукова доповідь. – Харків: Видавничий центр ХНУ, 2010. – 39 с.
9. Фомичев Н.М. Учебник здоровья: Феномен Учителя Иванова. – Ростов н/Д: издательский центр «МарТ», 2001. – 96 с.
10. Вера, молитва, любовь: сборник. Выпуск 1. – М.: Русский Духовный Центр, 1994. –160 с.

УДК 37.014.(94):005.336.2

**ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
СТУДЕНТАМИ КОЛЕДЖУ**

Андрієвська В.П.

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

У статті розкрито поняття «компетентності» наведено вимоги до компетентності у різних країнах світу та викладено особистий підхід та досвід підготовки компетентних студентів при вивченні курсу всесвітньої історії. Розглядається процес формування предметних компетентностей студентів на заняттях з історії та їх вплив на життєву компетенцію особистостей.

Ключові слова: компетентність, компетентностний підхід, предметна компетентність, всесвітня історія, студенти, коледж.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КУРСА ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ СТУДЕНТАМИ КОЛЛЕДЖА

Андрієвська В.П.

В статье раскрыто понятие «компетентности», указаны требования к компетентности в различных странах мира и изложены индивидуальный подход и опыт подготовки компетентных студентов при изучении курса всемирной истории. Рассматривается процесс формирования предметных компетенций студентов на занятиях по истории и их влияние на жизненную компетенцию личностей.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, предметная компетентность, всемирная история, студенты, колледж.

THE FORMATION OF SUBJECT COMPETENCE IN STUDYING THE FOURS OF WORLD HISTORY BY COLLEGE STUDENTS

Andrievska V.P.

The article reveals the notion of «competence». The requirements for competence in different courtiers are mentioned. The personal in different courtiers are mentioned. The personal experience in training of competent students by studying the course of World History and personal approach are described. The process of formation of subject competence of students during history lessons and their influence of students during history lessons and their influence on the personal competence.

Keywords: competence, competent approach, subject competence, world history, students, college.

Постановка проблеми. Зміни, які відбуваються в сучасній Україні, – демократизація суспільства, побудова правової держави, розширення можливостей для розвитку духовних і матеріальних потреб особистості, – актуалізують проблему формування компетентної особистості. Раніше поняття компетентності застосовувалося по відношенню до професійної діяльності. У педагогіку воно ввійшло у зв'язку з вимогами часу та реформуванням освітньої галузі. До складу компетентності входять знання, уміння, навички, досвід діяльності,

емоційно-ціннісні установки. До ключових компетентностей, визначених українськими педагогами відносять: уміння вчитися; загальнокультурну; громадську; підприємницьку; соціальну; здоров'язберігаючу; компетентність із інформаційно-комунікативних технологій. Із метою формування у студентів предметних і ключових компетентностей має бути створена комплексна система організації різних видів педагогічної діяльності. Ця система сприяє опануванню студентами знаннями, вміннями, засвоєнню ними цінностей, а також формуванню в них бажання брати участь у суспільно-політичному житті країни. Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки науковці активно вивчають шляхи ефективного навчання студентів і формування їх компетентності за допомогою використання інтерактивних технологій навчання. Цю проблему досліджують: К. Баханов, Г. Гуревич, М. Кадемія, Н. Ничкало, О. Пометун, Л. Пироженко, С. Сисоева та інші вчені. Процес «особистісної» та «компетентнісної» перебудови навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах відбувається спонтанно, повільно та неефективно. Саме ці обставини актуалізують завдання проведення випереджальних, прогностичних експериментів щодо різних аспектів розвитку предметних компетентностей студентів і створення у вищих навчальних закладах умов для формування компетенцій особистості.

Результати дослідження. Освіта XXI століття – це освіта для людини. Соціальні зміни, науково-технічний розвиток, якими відзначено останні десятиліття світової історії, вплинули на зміну мети і завдань освіти. В документах, що стосуються розвитку цієї галузі в Україні, зазначено, що метою освіти є виховання і навчання професійно компетентного, ініціативного, творчого громадянина, наділеного почуттям обов'язку і відповідальності перед суспільством, здатного швидко адаптуватися до сучасного світу. Інтелектуалізація особистості відбувається у контексті динамічних змін техніки і технологій, неперервного зростання обсягів інформації. Зрозуміло, що в такому суспільстві виникає потреба у формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця, що є важливим аспектом процесу підготовки спеціалістів будь-якої галузі людської діяльності. Компетентність пов'язується не тільки зі специфічним обсягом знань, умінь і навичок, але й здатністю володіти високими моральними якостями, умінням діяти ефективно.

но у відповідальних ситуаціях. Сьогодні бути компетентним означає вміння мобілізувати у певній ситуації отримані знання і досвід. Багато учених досліджували поняття компетенції, зокрема В. Кальней, Дж Равен, І. Тараненко, М. Холодна, С. Шипов та інші. Вони зазначають, що поняття компетенції не зводиться ані до вмінь, ані до навичок [11; 3]. Компетенцію можна розглядати як можливість установлення зв'язку між знаннями й ситуацією, або, у більш широкому розумінні, як здатність знайти, з'ясувати процедуру (знання і дію), що допомагає розв'язати проблему.

Рада Європи визначила п'ять основних груп ключових компетенцій, які увійшли до загальних критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. Ці компетенції стали стратегічною метою загальноосвітньої середньої школи та вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації (коледжів). Рада Європи відзначила, що основними групами компетенцій, яких потребує сучасне життя, є:

- соціальні (пов'язані з готовністю брати на себе відповідальність, бути активними у прийнятті рішень, суспільному житті, врегулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів суспільства);
- полікультурні (стосуються розуміння несхожості людей, взаємоповаги до їхньої мови, релігії, культури тощо);
- інформаційні (замовлені зростанням ролі інформації у сучасному суспільстві та передбачають опанування інформаційних технологій, умінь здобувати, критично осмислювати і використовувати різноманітну інформацію);
- компетенції саморозвитку та самоосвіти (пов'язані з потребою і готовністю постійно навчатися як фахово, так і в особистому та суспільному житті);
- компетенції, реалізовані прагненням і здатністю до раціональної, продуктивної, творчої діяльності.

Англійський учений Дж. Равен [14] дає таке визначення: «Компетентність – це специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії у певній галузі, яка містить вузькоспеціальні

знання, уміння, способи мислення, а також відповідальність за свої дії».

Компетенція – це здатність особистості діяти, зміст діяльності якої спрямовано на досягнення результату. Крім того, особистість для досягнення успіху має передбачати перешкоди, труднощі, що їй заважатимуть. Експерти Австрії, Бельгії, Данії, Німеччини, Нідерландів, Франції, Швеції, Швейцарії, США та Рада Європи визначили перелік ключових компетентностей, спільних для всіх держав:

- компетентності щодо використання засобів ефективної взаємодії (рідної та іноземних мов, інформаційних технологій);

- компетентності щодо взаємодії в гетерогенних (неоднорідних) групах;

- компетентності щодо автономних дій у широкому соціальному контексті для реалізації особистісного потенціалу.

Європейська довідкова система називає вісім ключових компетентностей: спілкування рідною та іноземною мовами; математичну компетентність на базовій компетентності в галузі науки і техніки; цифрову компетентність (компетентність у галузі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій); уміння вчитися; міжособистісну, міжкультурну, соціальну і громадську компетентності; підприємливість; культурну виразність [11; 157].

Компетентнісний підхід на перше місце ставить не поінформованість студента, а вміння на основі набутих знань вирішувати проблеми, що виникають у різних ситуаціях. Він полягає у спрямуванні навчального процесу на набуття студентами важливих компетенцій, тобто загальних здатностей особистості виконувати певний вид діяльності [12; 11]. Цей підхід передбачає окреслення чіткого кола компетенцій, тобто необхідного комплексу знань, навичок, ставлень і досвіду, які дозволяють ефективно виконувати діяльність або певну функцію, визначену державою, установами або окремими особами або організаторами того чи іншого виду діяльності. Таким чином, відповідність загальної здатності студентів виконувати певну діяльність тим вимогам, які висуваються до її виконання, є ступенем компетентності студента. За А. Хуторським, основними компетенціями є: ключові, які поділяються на ціннісно-змістовні, загальнокультурні, навчально-пізнавальні,

інформаційні, комунікативні, соціально-трудова, особистісного самовдосконалення; загально предметні; предметні (спеціальні), до яких належать просторові, хронологічні, інформаційні, логічні, мовленнєві та аксіологічні компетенції [4;17].

Проблема компетентнісного особистісно орієнтованого навчання розглядається у дослідженнях багатьох науковців, методистів, учителів-практиків, серед яких найбільший вплив на діяльність здійснили праці [15;16;17]. У працях викладено основи теорії та методики навчання історії на базі поєднання особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів із використанням значної кількості практичного матеріалу. Активне застосування в педагогічній діяльності сьогодні знаходять ідеї вітчизняних і зарубіжних філософів, психологів, педагогів Г. Сковороди, П. Юркевича, Ж. Руссо, К. Вентцеля, А. Маслоу, Дж. Дьюї, які у різних варіантах відстоювали тезу про людину як вищий і найдосконаліший витвір природи, пріоритет цінностей особистості над загальними, про розвиток людини на основі її природних здібностей. Поєднання наукових надбань попереднього періоду і сучасності сприяє формуванню та реалізації нової освітньої парадигми: цілісна, не розпорошена, гармонійна, активна особистість студентів народжується в умовах гуманістичних відносин і творчої самореалізації внутрішніх сил підростаючої людини, передусім, її компетентностей: інтелектуальних, комунікативних, рефлексивних, мотиваційних тощо. За О. Пометун, індикаторами визначення рівня компетентності є виконання студентами завдань, спрямованих на виявлення ступеня сформованості у них певного вміння (складової компетентності). Предметна компетентність повністю не співвідноситься із загальногалузевими, проте об'єктивно має бути спрямованою на їх набуття.

Кожне заняття – це плід спільної творчої діяльності викладача та студентів, саме тому праця кожного вчителя є неповторною, а значить, кожне заняття збагачується новими елементами, відкриває нові можливості. Велике значення в реалізації поставленої мети відіграють освітні інновації, застосування яких робить можливим формування основних груп компетентностей студентів.

Формування предметних компетентностей (компетенцій), зокрема хронологічної, при вивченні курсу «Всесвітня історія» для студентів

I курсу вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації, передбачає вміння студентів орієнтуватися в історичному часі, розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу, співвідносити історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу. Просторова компетентність передбачає вміння студентів орієнтуватися в історичному просторі, співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами; користуючись картою, пояснювати причини і наслідки історичних подій, процеси вітчизняної та всесвітньої історії, основні тенденції розвитку міжнародних відносин, пов'язаних із геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища, характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості. Наприклад, на заняттях із всесвітньої історії робота з картою є основним методом характеристики географічного середовища. Ось такі завдання пропонуються студентам I курсу при вивченні теми «Перша світова війна 1914–1918 рр.»: використовуючи історичну карту, схарактеризуйте головні міжнародні кризи на початку XX ст. та складіть логічну таблицю за поданою формою; назвіть головні положення Версальського договору; використовуючи історичну карту, покажіть, які територіальні зміни були передбачені цим договором; використовуючи карту, покажіть основні битви 1914–1916 рр. і т.д. Як правило, на заняттях з історії використовуються карти різних видів: загальні, оглядові, тематичні, схематичні або карти-схеми. Під час роботи з нею у студентів формуються просторові компетенції. Історична карта є відображенням за допомогою умовних позначень історичної дійсності в певний момент або період, це озброює студентів знаннями про історичну картографію, дає можливість використовувати карти як засіб активного і глибокого пізнання історичного процесу.

Інформаційна компетентність передбачає вміння студентів працювати з джерелами історичної інформації; користуватися довідковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку інформації; систематизувати історичну інформацію, складаючи різноманітні таблиці, схеми, різні типи планів (простий, розгорнутий, картинний тощо); самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел і відтворені в них

історичні факти, явища, події, виявляти різні точки зору; визнавати й сприймати таку різноманітність; критично аналізувати, порівнювати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність. Мовленнєва компетентність передбачає вміння студентів будувати усні та письмові висловлювання з приводу історичних фактів, постатей та історичної теорії; реконструювати образи минулого словесно у формі опису (картинного, аналітичного), оповідання (образного, конспективного, сюжетного), образної характеристики; викладати історичні поняття, зв'язки і тенденції історичного розвитку, застосовуючи пояснення, доведене міркування, узагальнюючу характеристику. Логічна компетентність передбачає вміння студентів визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу та пояснення історичних фактів, явищ, процесів; аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг фактів, простежуючи зв'язки і тенденції історичного процесу; визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій, зв'язки між ними; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Аксіологічна компетентність передбачає вміння студентів формувати оцінки та версії історичного руху й розвитку, порівнювати й оцінювати факти та діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей, визначати власну позицію щодо суперечливих питань історії, виявляти інтереси, потреби, суперечності в позиціях соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку, оцінювати різні версії й думки щодо минулих історичних подій, визначаючи необ'єктивність окремих джерел.

У структурі реального навчального процесу функціонує безліч різноманітних зв'язків і відносин, які зумовлюють його багатоелементність і різнохарактерність, а значить і різноманітність форм, методів, моделей, які реалізують різну його ефективність. Ось деякі методи навчання, які стимулюють активність і винахідливість та розвивають творчі здібності студентів. До них можна віднести такі: мозковий штурм, метод проєктів, рольові та ділові ігри, дискусії, дебати, круглі столи, методи типу «обери позицію», «шкала думок» та інші. Заняття із всесвітньої історії – це продуктивний процес, в ході якого студент

засвоює певний обсяг інформації, відтворює набуті знання, та активно їх застосовує. Тому на заняттях потрібно використовувати як традиційні, так й інтерактивні методи навчання.

Найрезультативнішими на заняттях з історії є такі: міні-дебати, складання розгорнутого плану теми, рейтингово-вибірковий диктант, «мозкова», або інтелектуальна атака. При цьому слід мати на увазі, що ставлення студентів до предмету значною мірою залежить від особистості викладача: студенти відразу визначають, чи стане ця дисципліна для них цікавою і допоміжною у пізнанні себе й світу.

Висновки. Дослідження теорії компетентнісного підходу до навчання ще не завершено, деякі її аспекти розглядаються дослідниками неоднозначно. Викладач повинен визнати ту межу, коли знання, навички та вміння перетворюються на компетентність. Отже, планувати заняття із всесвітньої історії необхідно таким чином, аби воно мотивувало пізнавальну діяльність студентів. Викладач повинен використовувати приклади з повсякденного життя, звертаючись до попередньо отриманих знань і досвіду студентів, тому що сучасна педагогіка вимагає від студентів обізнаності, коректності, толерантності, компетентності та небайдужості. Важливе значення у формуванні цих цінностей належить історичним дисциплінам, тому викладачі повинні допомагати студентам сформуванню цілісної картини світу, вчити бачити зв'язки між різними сферами реальності, застосовувати отримані знання в житті, стати гідними громадянами своєї держави і бути переконаними, що ці знання допоможуть їм будувати власне життя і життя європейської України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти / К.О. Баханов. – Харків : Основа, 2005. – 128 с.
2. Баханов К.О. Організація особистісно орієнтованого навчання / К.О. Баханов. – Харків : Основа, 2008. – 159 с.
3. Баханов К.О. Професійний довідник учителя історії / К.О. Баханов – Харків : Основа, 2011. – 239 с.
4. Богачик Т. Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін / Т. Богачик // Історія України. Правознавство. 2005. – № 36. – С. 2 - 3.

5. Вища освіта України і Болонський процес / [уклад.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш В.Д. ШинкарукВ. В., Грубіянюк та ін.]. – Т. : Навчальна книга «Богдан», 2004. – 384 с.
6. Вознюк О. Процес розвитку обдарованих учнів у контексті формування компетентного фахівця / О. Вознюк // Креативна педагогіка . – 2012. – № 6. – С. 86 – 89.
7. Майданник О. Роль суспільних дисциплін у формуванні життєвих компетентностей учнів / О. Майданник // Історія України. – 2011. – № 14. – С. 3 – 4.
8. Полешко Р. А., Щорс. В. В. Упровадження інноваційних методів роботи з обдарованою молоддю як засіб формування інтелектуального потенціалу людини / Р.А. Полешко, В.В. Щорс // Досвід управління. – 2012. – № 7 – 9. – С. 88 – 95.
9. Стецюк К.К. Екологічна компетентність як складова професіоналізму агронома / К. Стецюк // Вища школа. – 2012. – № 8. – С. 52 – 59.
10. Ткачук А. Виховання компетентної особистості-завдання сучасної школи / А. Ткачук // Теорія виховання. – 2012. – № 8. – С. 2 – 4.
11. Тодосійчук В. Формування предметних та ключових компетентностей учнів на уроках історії / В. Тодосійчук // Історія України. – 2009. – № 18. – с.10 – 13.
12. Хінева А. Формування основ компетентностей учнів у процесі історії / А. Хінева // Історія України. – 2010. – № 43. – с. 7 – 9.
13. «Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация» (1984).
14. С.І. Подмазіна «Особистісно-орієнтована освіта».
15. К.О. Баханова «Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі».
16. Л. Пометун «Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання» «Методика навчання історії в школі».